

Jurista padomi

Valdes locekļa personiskā atbildība par juridiskās personas nodokļu parādiem

INITA APŠENIECE,
ZVĒRINĀTU ADVOKĀTU BIROJS
CERSJURKĀNS SIA, ZVĒRINĀTA ADVOKĀTE

2 015. gada 1. janvārī likumā *Par nodokļiem un nodevām* tika veikti grozījumi, nosakot, ka valdes locekļi ir personiski finansiāli atbildīgi par juridiskās personas nodokļu parādiem. Līdz ar to Valsts ieņēmumu dienestam (VID) ir tiesības sākt procesu par juridiskās personas nokavēto nodokļu maksājumu atlīdzināšanu valsts budžetā (Nodokļu atlīdzināšanas process) no attiecīgās juridiskās personas valdes locekļa vai personas, kas faktiski īstenoja valdes funkcijas laikā, kad izveidojās nokavētie nodokļu maksājumi.

Laika periodā līdz 2024. gada 12. martam VID ir sācis Nodokļu atlīdzināšanas procesu 210 juridiskajām personām.

PRIEKŠNOTEIKUMI NODOKĻU PARĀDA PIEDZIŅAI

Kādi ir nosacījumi Nodokļu atlīdzināšanas procesa uzsākšanai no valdes locekļiem? Vai šo procesu var sākt visos gadījumos, kad juridiskā persona nav samaksājusi valstij aprēķinātos nodokļu maksājumus?

Atbildi uz šiem jautājumiem sniedz likuma *Par nodokļiem un nodevām* 60. panta pirmā daļa, kurā paredzēts, ka VID ir tiesības sākt Nodokļu atlīdzināšanas procesu, ja vienlaikus tiek izpildīti pieci šādi kritēriji:

1) nokavēto nodokļu maksājumu summa pārsniedz 50 Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu;

2) lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu ir paziņots juridiskajai personai (t. s. paziņošanas kritērijs);

3) konstatēts, ka pēc tam, kad pieņemts lēmums par nodokļu revīzijas (audita) veikšanu, vai pēc nodokļu pārbaudes (kontroles) uzsākšanas, kā arī pēc nokavēto nodokļu maksājumu izveidošanās juridiskā persona ir atsavinājusi tai piederošos aktīvus un valdes locekļa darbības vai bezdarbības rezultātā nav pilnā apmērā veikti juridiskās personas nokavētie nodokļu maksājumi likumā noteiktajos termiņos;

4) ir sastādīts akts par piedziņas neiespējamību;

5) juridiskā persona nav izpildījusi Maksātnespējas likumā noteikto pienākumu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.

Ja tiek konstatēta atbilstība visiem nosauktajiem kritērijiem, tiek pieņemts, ka valdes loceklis nav godprātīgi pildījis savus pienākumus, un līdz ar to viņš ir atbildīgs par attiecīgā komersanta nodokļu parādiem.

Šajā, tāpat kā citās jomās, valdes locekļu atbildības priekšnoteikumu piemērošanā būtiska loma ir arī tiesu praksei un administratīvo tiesu nolēmumos paustajām atziņām. Pēdējos gados administratīvo tiesu praksē arvien biežāk ir sastopamas tiesvedības, kuru ietvaros valdes locekļi apstrīd VID lēmumus par viņiem uzlikto pienākumu samaksāt valsts budžetā juridisko personu nodokļu parākus. Līdz ar to vērsīšu lasītāju uzmanību uz dažiem salīdzinoši jauniem tiesu prakses gadījumiem, kas ļauj gūt precīzāku priekšstatu par atsevišķiem valdes locekļu atbildības priekšnoteikumiem.

PAZIŅOŠANAS KRITĒRIJA IZPILDE

Vispirms jānorāda: lai VID varētu uzsākt Nodokļu atlīdzināšanas procesu nodokļu parāda esības gadījumā, vispirms nepieciešams konstatēt, ka ir sastādīts akts par piedziņas neiespējamību no pašas juridiskās personas. Tas notiek, ja juridiskajai personai nav mantas, uz ko vērst piedziņu. Līdz ar to, pirms vērsties pret attiecīgās juridiskās personas valdes locekli, VID jāveic darbības, lai nokavētos nodokļu maksājumus mēģinātu piedzīt no pašas juridiskās personas – nodokļu parādnieka.

Savukārt nākamais priekšnoteikums ir lēmuma par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu paziņošana juridiskajai personai.

Saistībā ar paziņošanu jāņem vērā, ka VID lēmumu paziņošanas kārtību par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu regulē likuma *Par nodokļiem un nodevām* un Paziņošanas likuma normas.

Atbilstoši likuma *Par nodokļiem un nodevām* 7. panta otrajai daļai jebkurš iestādes lēmums ir uzskatāms par paziņotu, izmantojot dienesta pārziņā esošo speciālo tiešsaistes formu (elektroniskās deklarēšanas sistēmu jeb EDS), otrajā darbdienā pēc tā nosūtīšanas neatkarīgi no tā, vai adresāts to faktiski ir saņēmis un vai ir ar to iepazinies. Proti, tiesību normas neuzliek iestādei pienākumu parliedzināties, vai persona attiecīgo administratīvo aktu (arī VID lēmumu) tiešām ir saņēmusi un ir ar to iepazinusies.

Saistībā ar minēto aplūkosim kādu tiesu prakses gadījumu. Proti, sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA) bijušais valdes loceklis, pret kuru bija uzsākts Nodokļu atlīdzināšanas process, iebilda, ka nav ievērots paziņošanas kritērijs, jo brīdī, kad VID lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu tika ievietots EDS, juridiskajai personai vairs neesot bijis valdes. Līdz ar to VID lēmums neesot uzskatāms par paziņotu un attiecīgi netiek izpildīts likumā paredzētais paziņošanas kritērijs.

Analizējot paziņošanas kritērija

izpildi, Latvijas Republikas Senāta senatoru kolēģija atzina, ka šāds valdes locekļa iebildums neatbilst likuma mērķim, proti, izveidot mehānismu, kas paredz VID tiesības pieprasīt, lai valdes loceklis sedz juridiskās personas nokavēto nodokļu maksājumu saistības. Tādējādi VID lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu bija jāpaziņo lēmuma adresātam jeb juridiskajai personai, nevis tās izpildinstitūcijai (pašam valdes loceklim kā fiziskajai personai). Tas attiecīgajā gadījumā bija izdarīts. Proti, VID lēmums bija paziņots SIA, ievietojot šo lēmumu EDS. Līdz ar to tiesa atzina, ka paziņošanas kritērijs ir ticis izpildīts.

Tiesa lietas izskatīšanas ietvaros ir norādījusi: kaut arī SIA rīcībspēja tiek realizēta ar valdes starpniecību, tomēr ar valdes pilnvaru termiņa beigām tās rīcībspēja nebeidzas, jo SIA pārvaldi turpina īstenot tās augstākā pārvaldes institūcija – dalībnieku sapulce. Līdz ar to paziņošanas prezumpcija ir spēkā arī tad, ja juridiskās personas valdei ir beidzies pilnvaru termiņš.

Šis tiesu prakses piemērs apstiprina, ka valdes locekļa amata atstāšana nav instruments, ar kura palīdzību varētu izvairīties no juridiskās personas nokavēto nodokļu maksājumu atlīdzināšanas valsts budžetā.

MANTAS ATSAVINĀŠANAS DARĪJUMU SPĒKĀ ESĪBA UN TIESISKĀS SEKAS

Savukārt kādā citā gadījumā, kad Nodokļu atlīdzināšanas procesa ietvaros SIA valdes loceklim VID uzlika pienākumu samaksāt valsts budžetā komersanta nokavētos nodokļu maksājumus, valdes loceklis vērsās tiesā, norādot, ka netika izpildīts likuma *Par nodokļiem un nodevām* 60. panta pirmās daļas 3. punktā noteiktais kritērijs.

Valdes loceklis uzskatīja, ka SIA aktīvu atsavināšanas darījumi ir spēkā neesoši saskaņā ar Civillikuma 1405. pantu un līdz ar to SIA esot īpašuma tiesības uz visiem tai it kā atsavinātajiem aktīviem. Pieteicējs tiesvedības ietvaros norādīja, ka SIA aktīvu atsavināšanas darījumos neesot bijis rīcībspējas ➔

”Nākamais priekšnoteikums ir lēmuma par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu paziņošana juridiskajai personai.”

un viņš kā valdes loceklis attiecīgā komersanta vārdā neesot parakstījis aktīvu atsavināšanas dokumentus, jo to esot darījusi tikai komersanta otra valdes locekle. Turklāt, lai gan viņš darījumu noslēgšanas laikā vēl esot bijis reģistrēts kā komersanta valdes loceklis, tomēr vairākus mēnešus valdes locekļa pienākumus faktiski neesot pildījis un neesot bijis informēts arī par komersanta saimniecisko darbību un noslēgtajiem darījumiem. Līdz ar to šādā situācijā neesot taisnīgi vērst nodokļu parāda piedziņu pret to valdes locekli, kurš komersanta pamatlīdzekļus nemaz neesot atsavinājis.

Tiesa valdes locekļa pieteikumu noraidīja, atzīstot par pamatotu VID pieņemto lēmumu vērst SIA nodokļu parāda piedziņu pret attiecīgo valdes locekli. Tiesa norādīja, ka attiecīgajai SIA bija valde un attiecīgi bija rīcības spēja. Savukārt jautājums par to, vai aktīvu atsavināšanas darījumi ir spēkā esoši, ja darījumu dokumentus nav parakstījuši abi uzņēmuma valdes locekļi, attiecas uz uzņēmuma pārstāvību, nevis rīcības spēju. Saskaņā ar Komerclikuma 223. panta trešo daļu valdes pārstāvības tiesības attiecībā uz trešām personām nevar ierobežot.

Turklāt gan Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departaments, gan Administratīvā apgabaltiesa spriedumos ir norādījuši, ka darījuma atzīšana par spēkā neesošu ir vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē. Līdz ar to, kamēr noslēgtie darījumi normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā ar tiesas spriedumu civillietā nav atzīti par spēkā neesošiem vai atcelti, aktīvu atsavināšanas darījumi sabiedrībai ir saistoši un attiecībā pret trešām personām ir spēkā esoši.

Proti, lai konstatētu kāda darījuma absolūtu spēkā neesamību, ieinteresētās personas var celt attiecīgu prasību tiesā. Savukārt šajā gadījumā prasība par SIA aktīvu atsavināšanas darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem tiesā nebija celta. Līdz ar to, kamēr darījumi nav atzīti par spēkā neesošiem, tie rada tiesiskas sekas, kas izskatāmajā gadījumā izpaudās kā uzņēmuma aktīvu (mantas) pāreja trešām personām.

ATBILDĪBA VALDES LOCEKĻA BEZDARBĪBAS GADĪJUMĀ

Saistībā ar valdes locekļa lomu jau minētajā tiesiskajā situācijā, Administratīvā apgabaltiesa spriedumā norādīja, ka saskaņā ar likuma *Par nodokļiem un nodevām* 61. panta trešo un sesto daļu, ja ir pierādījumi, kas apliecina, ka valdes loceklis nav atbildīgs par juridiskās personas nokavēto nodokļu maksājumu izveidošanos un juridiskās personas aktīvu atsavināšanu (valdes locekļu pienākumu sadalījums, attaisnojoši iemesli un tamlīdzīgi), process par valdes locekļa atbildību par juridiskās personas nokavēto nodokļu maksājumu atlīdzināšanu budžetam var tikt izbeigts.

Tādējādi, lai atzītu, ka valdes locekļa nepiedalīšanās juridiskās personas aktīvu atsavināšanas darījumos atbrīvo viņu no pienākuma segt nodokļu maksājumus, būtu pierādāmi jākonstatē, ka valdes loceklis nav atbildīgs ne par juridiskās personas nokavēto nodokļu maksājumu izveidošanos, ne arī par juridiskās personas aktīvu atsavināšanu.

Saistībā ar minēto jāizceļ tiesas atziņa, ka SIA valdes loceklim ir pienākums pastāvīgi kontrolēt un pārzināt komercsabiedrības finansciālo stāvokli, jo valdes locekļa atbildība saglabājas arī gadījumos, kad viņš nav spējis adekvāti novērtēt komercsabiedrības finansciālo stāvokli. Tas nozīmē, ka valdes locekļa kā krietna un rūpīga saimnieka gādības pienākums ir nodrošināt, lai komercsabiedrība tiek labi pārvaldīta un nenonāk līdz maksātnespējai. Valdes loceklis nevar aizbildināties ar nespēju pildīt amata pienākumus, jo viņam ir jārīkojas tādā veidā, kas atbilst komerciālās attiecības regulējošiem principiem, praksei un valdošajiem priekšstatiem par komercsabiedrības labu pārvaldīšanu.

Papildus minētajam valdes locekļa atbildības kontekstā jānorāda, ka atbilstoši Komerclikuma 169. panta otrajai un trešajai daļai, ja valdes loceklis nevar pierādīt, ka individuāli ir rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, tad viņš so-

lidāri atbild arī par citu valdes locekļu nodarījumiem zaudējumiem. Tādā veidā likumdevējs ir ieviesis prezumpciju, ka visi valdes locekļi ir solidāri atbildīgi par komercsabiedrības pārvaldību – neatkarīgi no tā, kā starp viņiem sadalīti pārvaldības pienākumi. Pat tad, ja valdes loceklis vadības funkciju nav īstenojis, viņam ir visi likumā noteiktie pienākumi, tostarp pienākums atbildēt par kapitālsabiedrībai vai trešām personām nodarītajiem zaudējumiem.

Ievērojot minēto, arī minētās lietas ietvaros tiesa atzina, ka nav būtiskas nozīmes tam, ka valdes loceklis nav tieši piedalījies komersanta aktīvu atsavināšanā. Tā kā darījumu veikšanas brīdī viņš bija

komersanta valdes loceklis, tad viņš bija atbildīgs par uzņēmuma aktīvu saglabāšanu, lai būtu iespējams apmierināt kreditoru, t. sk. VID, prasījumus. Lai arī valdes loceklis pats personiski nepiedalījās uzņēmuma aktīvu pārdošanas darījumos, tiesas ieskatā, viņš nebija darījis visu nepieciešamo, lai saglabātu uzņēmuma aktīvus, līdz ar to viņam ir pienākums atbildēt par valstij nodarītajiem zaudējumiem nenomaksāto nodokļu apmērā.

SECINĀJUMI

Tiesu nolēmumos paustās atziņas kalpo kā sava veida atgādinājums valdes locekļiem par viņu personisko finansiālo atbildību, kas noteiktos gadījumos var iestāties

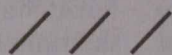
par juridiskās personas nenomaksājamiem nodokļu parādiem. Tiesu prakse apstiprina, ka valdes locekļa amata atstāšana nav instruments, kas ļautu izvairīties no juridiskās personas nokavēto nodokļu maksājumu atlīdzināšanas valsts budžetam, ja izpildās visi likumā *Par nodokļiem un nodevām* paredzētie kritēriji. Valdes locekļu atbildība var iestāties arī tad, ja pats valdes loceklis nemaz nav veicis aktīvas darbības juridiskās personas aktīvu atsavināšanā, bet ir pieļāvis neatbilstošu bezdarbību, kā arī nav spējis pierādīt, ka viņš nav atbildīgs par juridiskās personas nodokļu parāda izveidošanos un tās aktīvu atsavināšanu. ○

KOMPETENCE STABILITĀTE AIZRAUTĪBA

Uzticams partneris juridiskās
palīdzības sniegšanā

Pieredze, zināšanas
un neatlaidība

Drošs atbalsts mūsdienu
mainīgajā pasaulē

Strēlnieku iela 9-4, Rīga
Tālr. 67365865
www.cersjurkans.lv

 /CersJurkāns

 /CersJurkāns

 /cers_jurkans

CersJurkāns

zvērinātu advokātu birojs

Pieredzējuši un uzticami
jurisprudences maratonisti

